

De derde weg voor Moerdijk

Positie paper | Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen

Boris Schellekens, 26 februari 2026

Wie de recente rapporten leest van het [CPB](#), de [DNB](#), het [PBL](#), de [Wetenschappelijke Klimaatraad](#) en de [Raad van State](#), ziet één patroon: de rek is eruit. Al jaren waarschuwen ze: de stikstofruimte is op, het stroomnet zit vol (met [14.000 bedrijven](#) op de wachtlijst), technisch personeel is onvindbaar, en de fysieke ruimte in Nederland is schaars.

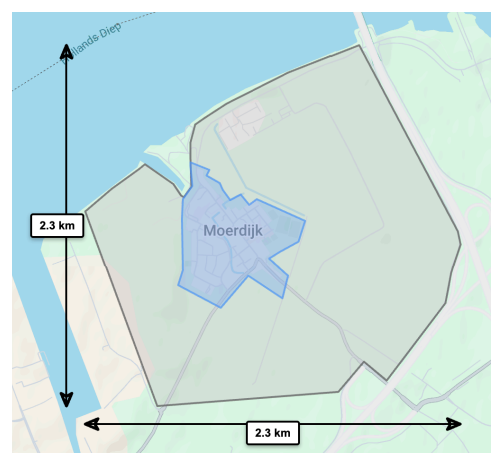
Dit heeft een logische consequentie die zelden hardop uitgesproken wordt: in een land waar grenzen bereikt zijn, moet je ergens afbouwen om weer op te kunnen bouwen.

Groen industriebeleid begint daarom niet alleen bij de keuze welke industrie we willen, maar ook expliciet de keuze welke industrie we gaan afbouwen. De [Raad van State](#) schrijft in het advies over de klimaatwet: wees duidelijk welke bedrijvigheid geen prioriteit moet krijgen. Niet als wens, maar als noodzakelijke voorwaarde voor elk geloofwaardig industriebeleid.

Toch doen politici dit niet voldoende. Logisch, want het benoemen wat er allemaal kan komen biedt perspectief, het trekt applaus en stemmen. Expliciet afbouwkeuzes maken vraagt politieke moed, want het benoemt partijen die iets verliezen. Partijen die vervolgens de media intrekken met georkestreerde lobby's, zoals het [Industry Alarm](#) van VNO-NCW van vorig jaar. Het gevolg hiervan is dat de schaarste niet oplost maar wordt doorgeschoven. Om uiteindelijk te belanden bij de partij met de minste politieke invloed.

Dat is wat we zien in Moerdijk. De industrie oefent op Moerdijk al sinds de jaren zeventig druk uit om te groeien. Dit is op zichzelf niets nieuws. Voormalig minister [Ed Nijpels](#) stelde in 2013 dat het dorp de groei van de haven in de weg zat. Nu, ruim tien jaar later, wordt diezelfde expansiedrift ineens gepresenteerd als energietransitie-noodzaak. Het industriegebied heet nu "[Powerport](#)", een marketingterm voor een decennia-oud groeiplan. Zoals het in de [plannen](#) staat: "*Voor een toekomstbestendig Haven- en Industriegebied is groeiruimte nodig*".

De onderliggende dynamiek is identiek: de industrie wil ruimte, de politiek maakt geen actieve keuze, en dus wordt de oplossing gezocht bij de zwakste schakel. In dit geval bij 1.150 inwoners van een dorp, omringd door weilanden van 2,3 bij 2,3 km, zo'n 350 hectare.

Het valse dilemma dat wordt voorgeschoteld

De bewoners van Moerdijk krijgen [een keuze](#) voorgelegd. In de planvorming wordt getoond hoe het industriegebied kan uitbreiden: richting het oosten, of richting het zuidoosten. Inwoners mogen reageren op deze twee varianten.

Maar een echte keuze is het niet. Zoals in het [gemeentelijk besluit](#) van 2025 staat: "*De groei van het haven en industriecluster Moerdijk is onafwendbaar*". Met andere woorden: de industrie moet groeien, het dorp moet wijken, en de bewoners van Moerdijk mogen hooguit kiezen hoe ze verdrongen worden.

Wat niet op de kaart staat, is precies de vraag die er toe doet: moet de industrie hier groeien, en zo ja, ten koste van wie? Door de discussie te framen als een ruimtelijke keuze tussen oost en zuidoost, wordt de onderliggende politieke keuze (welke industrie hoort hier, en welke niet) buiten de zaal gehouden.

De uitweg: een strategische afbouw als kans

Een sector die vaak onbesproken blijft: de energie-intensieve basisindustrie. Enkele honderden bedrijven in kunstmest, olieraffinage, chemie en staal die dankzij goedkoop Gronings gas enorm groot werden. En hoewel het slechts een paar honderd bedrijven zijn, is de basisindustrie in Nederland in absolute termen op Duitsland na [de grootste in Europa](#).

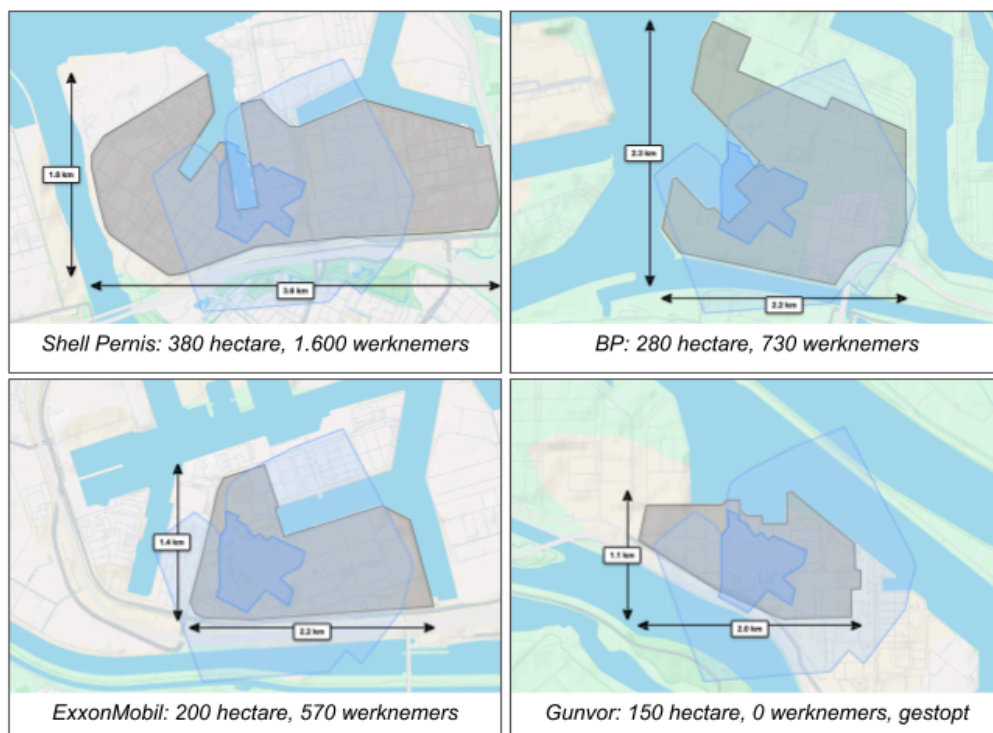
Als we inzoomen op de energie-intensieve basisindustrie zien we dat Nederland een bovengemiddeld grote olieraffinage sector heeft. Nederland raffineert [12% van alle fossiele olie](#) in de EU. Dat is meer dan de raffinage door veel grotere landen als Frankrijk of Polen. En dat is nog los van het fundamentele punt: wie de klimaatdoelen serieus neemt, bouwt fossiele raffinagecapaciteit af en houdt deze niet in stand.

Of een bovengemiddeld grote olieraffinage sector ons voldoende oplevert is nog maar de vraag. Volgens het CBS werken er door heel Nederland zo'n [6.200 mensen](#) in de sector, en leverde de sector 510 miljoen euro aan belasting op (in [2023](#)). Daarentegen kost de sector ons ook veel, de stikstofruimte, fysieke ruimte, en in termen van uitstoot. De olieraffinage sector kost ons jaarlijks [2.1 miljard euro in gezondheidsschade](#), en is goed voor [6,5%](#) van de uitstoot van onze broeikasgassen. Dat is dan nog los van de gezondheidsschade en uitstoot die hun olieproducten veroorzaken in auto's, vliegtuigen en schepen.

Een strategische afbouw van *een deel* van de basisindustrie, zoals *een deel* van de olieraffinaderijen, moeten we niet problematiseren, maar omarmen als kans. Scherpe keuzes zijn nodig, al is het maar omdat er onvoldoende ruimte is voor het in stand houden van de huidige omvang van energie-intensieve industrie, bevestigt ook de [Wetenschappelijke Klimaatraad](#). Die stelt dat het proberen te behouden van *alle* energie-intensieve industrie zal leiden tot mogelijke verspilling van publiek geld en is door de beperkingen in netcapaciteit, arbeidsmarkt en ruimte bovendien niet haalbaar.

Voor Moerdijk kunnen we dit heel tastbaar maken. Wat heeft het industrieplan "Powerport" nodig? Voornamelijk ruimte met directe zeehaventoegang, voor de aanlanding van kabels uit de Noordzee.

Een stukje ten noorden van Moerdijk, in de Rotterdamse haven, staan vier grote olieraffinaderijen. Samen beslaan deze ruim 1.000 hectare industrieterrein. Dat is meer dan twee keer de omvang van het beoogde Powerport-gebied bij Moerdijk, en elk van hen is groter dan het dorp zelf. We weten dat we niet alles kunnen behouden. We weten dat fossiele raffinage moet krimpen. De ruimte die Moerdijk zoekt ligt dus al in Rotterdam. Het (aanstaande) kabinet kan afwachten of door gestelde klimaatdoelen dit zichzelf oplost, of proactief te werk gaan.

Als we serieus werk willen maken van het normaliseren van de Nederlandse raffinagecapaciteit (terug van 12% naar een Europees proportioneel aandeel) dan past het sluiten van drie van de vier Rotterdamse raffinaderijen in die logica.

Het uitkopen van zo een raffinaderij kan je zien als de concrete uitwerking van het door de [Raad van State](#) geleverd advies om duidelijk te maken welke bedrijvigheid geen prioriteit moeten krijgen. Nederland heeft eerder bedrijven uitgekocht wanneer het publiek belang zwaarder woog, en dat publieke belang is hier duidelijk weer aanwezig. Zoals bij het programma "[Ruimte voor de Rivier](#)", waarin langs de oevers van onze rivieren (letterlijk) ruimte werd gemaakt door burgers, boeren en bedrijven te verplaatsen of uit te kopen.

Het uitkopen van een raffinaderij is daarnaast ook goedkoper, sneller en sociaal wenselijker dan het opheffen van een dorp. Er hoeven geen nieuwe woningen gebouwd te worden in een toch al krappe woningmarkt. Er hoeft geen gemeenschap te worden hervestigd. En het vermijdt jaren aan beroepsprocedures van eigenaren die hun woning niet kunnen of willen verkopen.

De vragen die de Kamer moet stellen

De ronde tafel biedt de gelegenheid om vragen te stellen die tot nu toe niet gesteld zijn.

Aan het kabinet: Hoe verhoudt de omvang van de Nederlandse olieraffinage (12% van de EU-productie) zich tot het principe van strategische proportionaliteit? Waarom wordt de fossiele olie raffinagecapaciteit van Rotterdam niet meegenomen in de ruimtelijke afweging voor Moerdijk? Waarom wordt er niet gekeken naar het uitkopen van bestaande raffinaderijen?

Aan lokale bestuurders: Op basis van welke analyse is geconcludeerd dat uitbreiding van de industrie in Moerdijk nodig is, of zelfs "onafwendbaar" is? En hoe is bepaald dat groei sociaal wenselijk is? Zijn de volledige maatschappelijke kosten van opheffing, inclusief sociale cohesie, woningmarktdruk, beroepsprocedures en hervestiging, afgezet tegen de kosten van uitkoop van bestaande raffinaderij-terreinen?

Aan beide: Rapport na rapport concludeert hetzelfde: Nederland heeft onvoldoende ruimte om alles te accommoderen. Wanneer resulteert dit besef in de keuze voor een concrete strategische afbouw van *een deel* van de basisindustrie, wat dan weer ruimte biedt voor de industrie van de toekomst?

Conclusie

De druk op de Moerdijkers is het resultaat van een keuze die al decennialang niet gemaakt wordt: welke industrie willen we, en welke willen we niet. Zolang die keuze uitgesteld wordt, zijn het de bewoners van Moerdijk die de rekening betalen.

We hoeven de rekening niet bij de Moerdijkers te leggen. Er is een betere oplossing. Die begint bij het erkennen dat de energie-intensieve industrie in Nederland te groot is, dat we in Nederland te veel fossiele olieraffinaderijen hebben, en dat het *deels* afbouwen van deze capaciteit ruimte met zich meebrengt voor de industrie van de toekomst.

De politiek moet durven keuzes te maken, om ruimte te maken voor de industrie van de toekomst, zonder dat de Moerdijkers de prijs betalen voor politieke besluiteloosheid.